

บทบาทของคณะกรรมการชุมชนกับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษา
ชุมชนในพื้นที่ของสำนักงานเขตคลองเตย*

The role of the community committee in community development :
A case study of community in the area of Khlongtoei district office

พงศ์เพชร พรหมงาม**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา บทบาทหน้าที่ ปัญหา อุปสรรคและแนวทางในการพัฒนาเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการชุมชน ของชุมชนในพื้นที่สำนักงานเขตคลองเตย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิจัยเอกสารและวิจัยสนาม ในส่วนของการวิจัยสนามเป็นการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน คือ การเป็นตัวแทนและกระบอกเสียงให้กับคนในชุมชนของตนเอง และเป็นตัวกลางในการประสานงาน ระหว่างคนในชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนต่างๆ รวมถึงสอดส่องดูแลและช่วยเหลือชาวบ้าน เพื่อให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข 2) ปัญหาและอุปสรรค คือ ขาดงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ ขาดความสามัคคีในการทำร่วมกัน ขาดประสิทธิภาพในการทำงานเท่าที่ควร มีเวลาในการทำงานให้กับชุมชนน้อย ไม่มีค่าตอบแทนเป็นรายเดือน และมีขั้นตอนการเบิกจ่ายเงินสนับสนุนที่ยุ่งยากหลายขั้นตอน 3) แนวทางในการพัฒนาเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการชุมชน คือ ควรได้รับการสนับสนุนต่างๆจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพิ่มมากขึ้น จัดให้มีการฝึกอบรมคณะกรรมการชุมชนทุกคน เพื่อให้ทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง และทบทวนความรู้ให้กับคณะกรรมการชุมชนที่ผ่านการอบรมมาแล้ว เพื่อส่งเสริมความรู้ในการพัฒนาชุมชน เพิ่มงบประมาณสนับสนุนให้มากขึ้น ลดขั้นตอนการเบิกจ่ายเงินให้มีความง่ายขึ้นกว่าเดิม และมีค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการชุมชน

คำสำคัญ : คณะกรรมการชุมชน; การพัฒนาชุมชน; สำนักงานเขตคลองเตย

*บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่องบทบาทของคณะกรรมการชุมชนกับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่ของสำนักงานเขตคลองเตย

**นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

ชุมชน ถือเป็นหน่วยพื้นฐานในการขับเคลื่อนและการพัฒนาประเทศ สามารถกล่าวได้ว่าเป็นหน่วยสำหรับการพัฒนาระดับล่างสุดในโครงสร้างการบริหารจัดการโดยภาครัฐที่เน้นการบริหารจัดการจากบนลงล่าง แต่กระนั้นหน่วยการพัฒนาในระดับชุมชนท้องถิ่นกลับถือว่ามีส่วนสำคัญที่สุดในงานพัฒนา เพราะเป็นหน่วยที่สะท้อนประสิทธิภาพการพัฒนาโดยภาครัฐ ซึ่งหากการดำเนินนโยบายโดยภาครัฐขาดความรู้ความเข้าใจ และสภาพที่แท้จริงของชุมชนแล้ว การพัฒนาโดยประเทศโดยภาพรวมก็เป็นไปได้ยากที่จะประสบความสำเร็จ ดังนั้นการจะพัฒนาประเทศได้ควรเริ่มต้นที่ชุมชนท้องถิ่น เริ่มต้นที่การทำความเข้าใจชุมชน และเข้าใจกระบวนการพัฒนาชุมชน จึงจะสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศได้อย่าง มี ทิศ มีทาง และมีความยั่งยืนอย่างแท้จริง

การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนากำลังความคิด และความสามารถของประชาชนในการร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับประชาชนและระหว่างประชาชนด้วยกัน เพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชนไปสู่ความเจริญ ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อานามัยและขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความเจริญ ความมั่นคงของชุมชนของตน จึงถือได้ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่ตั้งใจหรือตั้งใจให้เกิดขึ้นอย่างมีเป้าหมายหรือทิศทาง โดยมีแผนการหรือโครงการไว้ล่วงหน้า หรือเป็นกระบวนการให้การศึกษาซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ขึ้นในพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะและมูลเหตุจูงใจต่างๆ โดยจะต้องยึดถือประชาชนเป็นหลักสำคัญในการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงหรือการนำความรู้ไปปฏิบัติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการจัดระเบียบชุมชน เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างปัจเจกชน และชุมชน เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้า และความสะดวกสบายและความผาสุกมาสู่สมาชิกในชุมชน

การพัฒนาชุมชนในอดีต มีความเชื่อเบื้องต้นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทของประเทศยังล้าหลัง ด้อยการศึกษา ขาดจิตสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่น มีฐานะยากจน และขาดแคลนปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ภาครัฐจึงจำเป็นต้องผลักดันนโยบายและทรัพยากร ตั้งแต่ ทิศทางการพัฒนา วิธีการทำงาน ความรู้ การบริหารจัดการ ฯลฯ เข้าไปสู่ชุมชนในลักษณะของการพัฒนาจากบนลงล่าง ทั้งที่ในความเป็นจริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทเป็นผู้มีความคิด มีความรู้ มีประสบการณ์ มีจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนและสามารถพึ่งพาตนเองได้แล้วในระดับหนึ่ง การพัฒนาชุมชนตามแนวทางของรัฐในอดีตจึงมีอาจตอบสนองต่อความต้องการและความจำเป็นที่แท้จริงของชุมชนได้ หลายครั้งหลายคราที่พบว่าการพัฒนาชุมชนที่ภาครัฐเป็นผู้คิดแทนและกำหนดทิศทางไว้แล้วนั้น เป็นไปอย่างสูญเปล่า เนื่องจากหลงลืมไปว่าในการพัฒนาชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ผู้ที่สามารถตอบได้ดีที่สุดว่าชุมชนมีปัญหาหรือมีความต้องการอะไรก็คือคนในชุมชนนั้นนั่นเอง

จากความเป็นจริงที่มีอยู่นี้ จึงทำให้หลาย ๆ หน่วยงานปรับแนวคิดในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง โดยยึดหลักการพัฒนาจากล่างขึ้นบน ให้ชุมชนเป็นผู้คิดและมีส่วนร่วมในการทำงานตั้งแต่เริ่มกำหนดนโยบาย จนสิ้นสุดขั้นตอนสุดท้ายในการติดตามประเมินผล การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้หรือ การพัฒนาที่เน้นให้สมาชิกชุมชนรู้จักคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผล และใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ก็เช่นเดียวกัน ผล

จากการพัฒนาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันแสดงให้เห็นแล้วว่า การนำความรู้จากภายนอกในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไป ยัดเยียดให้กับชุมชน จะเป็นประโยชน์ก็เพียงแค่ชั่วคราวเท่านั้น ไม่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ ที่ยั่งยืน และไม่อาจนำพาประเทศไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในทิศทางที่ต้องการได้หากแต่การปรับเปลี่ยน ยุทธศาสตร์การทำงานจากเดิมมาเป็นการประสานความรู้ที่มีอยู่แล้วภายในชุมชนและความรู้หรือ เทคโนโลยีใหม่ ๆ จากภายนอกชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อแก้ไขปัญหาโดยยึดพื้นที่และความต้องการของ ชุมชนเป็นหลัก โดยหน่วยงานภาครัฐหรือองค์การพัฒนาเป็นเพียงผู้มีบทบาทในการประสานและผลักดัน กระบวนการมีส่วนร่วมน่าจะเป็นทางออกที่ส่งผลต่อการพัฒนาในระยะยาวและยั่งยืนมากกว่า

คณะกรรมการชุมชน มีหน้าที่หลักคือพัฒนาชุมชนโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนทั้ง ใน ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและสาธารณสมบัติในชุมชน ประสานงานและดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายองค์กร หน่วยงานราชการ องค์กร และหน่วยงานเอกชน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในอันที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชน และหน้าที่อื่น ๆ อีกหลายประการ อันเป็นการพัฒนาช่วยเหลือสมาชิกชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น จึงถือ ได้ว่าคณะกรรมการชุมชนเป็นคณะบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากหน้าที่หรือภาระงานของ คณะกรรมการชุมชนถือเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการ ต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของ สมาชิกชุมชนเป็นสำคัญ ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจในการปฏิบัติตาม แผนงานกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน อีกทั้ง ในการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนนั้น จะต้องดำเนินงาน ให้เป็นไปตามระเบียบ ข้อกฎหมายต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร ทำให้ในบางครั้งการดำเนินงานของ คณะกรรมการชุมชนมักมีข้อจำกัด ซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

จากความเป็นมาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยในฐานะที่เคยเป็นข้าราชการของสำนักงานเขตคลองเตย มีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน ว่าเป็นอย่างไร มีปัญหาและ อุปสรรคจากการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในด้านใดบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มศักยภาพของ คณะกรรมการชุมชนในพื้นที่เขตคลองเตยต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน
2. ปัญหาและอุปสรรค ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน
3. แนวทางในการพัฒนาและข้อเสนอแนะ ในการเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัย 2 วิธี ประกอบด้วย

1. การวิจัยเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ จากตำรา บทความ สื่ออิเล็กทรอนิกส์รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ คู่มือการปฏิบัติงาน ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาชุมชน

2. การวิจัยสนาม โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชน คณะกรรมการชุมชน และประชาชนในพื้นที่ของ สำนักงานเขตคลองเตย จำนวน 500 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน ถือได้ว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ จำนวน 9 คน ได้แก่

- 1) คณะกรรมการชุมชน ในพื้นที่เขตคลองเตย จำนวน 5 คน
- 2) หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ หรือรักษาการแทนหัวหน้าฝ่ายฯ จำนวน 1 คน
- 3) ข้าราชการในฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ จำนวน 3 คน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดแน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามเดียวกัน สุรางค์ จันทวานิช (อ้างถึงใน วิโรจน์ ก่อสกุล, 2564, หน้า 62) และการสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้ กำหนดวันนัดหมายวันสัมภาษณ์ โดยได้แจ้งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึกและบันทึกเสียง โดยก่อนสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้สัมภาษณ์ในการจดบันทึก การสนทนาก่อนทุกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นตามแต่ละประเด็น
2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แยกประเด็นตามแต่ละประเด็นแล้ว นำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์
3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถามแล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันของข้อมูล ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์
4. นำข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อสรุปผลการวิจัยการ บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน โดยใช้การนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

การวิจัยพบว่า บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน มีดังนี้

1) เป็นตัวแทนและกระบอกเสียงให้กับคนในชุมชนของตนเอง ซึ่งต้องทำหน้าที่รับฟังปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน เพื่อนำมาเสนอแนะและหาแนวทางร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้ได้มาซึ่งการพัฒนาและความเป็นอยู่ที่ดีในชุมชน

2) บทบาทในการเป็นผู้ประสานงานกับสำนักงานเขต รวมถึงหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ในเรื่องการพัฒนาชุมชนต่างๆ ทั้งในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร การแจ้งสิทธิและประโยชน์ที่ประชาชนในชุมชนจะได้รับให้ทราบ โดยการทำงานของคณะกรรมการชุมชนจะคำนึงถึงประชาชนภายในชุมชนของตนเองในการวางแผนการดำเนินการ เพราะมีความเข้าใจบริบทชุมชนเป็นอย่างดี รวมถึงเป็นตัวกลางในการพูดคุย ทำความเข้าใจ ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนหากมีปัญหา หรือเกิดความไม่เข้าใจ หากคณะกรรมการชุมชนใดมีความเข้มแข็งชุมชนนั้นจะมีการพัฒนาและประชาชนเข้าถึงประโยชน์ต่างๆมากขึ้นด้วย

3) ทำหน้าที่สอดส่องดูแลและช่วยเหลือชาวบ้าน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความเป็นอยู่ที่ดี สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนและการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม กำหนดแนวทางและกิจกรรมพัฒนาชุมชนเพื่อเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาของสำนักงานเขต รวมทั้งส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม และสร้างความสามัคคีในชุมชน

2. ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน

การวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรค ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน มีดังนี้

1) ในการนำเสนอความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชนให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่สามารถเกิดขึ้นจริงได้ เนื่องจากไม่มีระเบียบหรือข้อปฏิบัติที่มารองรับ หรือมีข้อจำกัดบางประการที่ไม่สามารถทำได้ ด้วยกฎระเบียบของทางราชการ จึงทำให้โอกาสในการพัฒนาชุมชนเกิดการหยุดชะงักและไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ รวมไปถึงระเบียบการเบิกจ่ายเงินสนับสนุนมีความสลับซับซ้อนและยุ่งยากในการปฏิบัติ

2) การพัฒนาชุมชนในพื้นที่เขตคลองเตย ยังขาดแคลนเรื่องงบประมาณที่จะช่วยในการปรับปรุงพัฒนาชุมชน เนื่องจากเป็นชุมชนแออัดค่อนข้างมาก จึงทำให้ต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาเป็นอย่างมาก แต่ยังมีขาดแคลนงบประมาณการสนับสนุนด้านการพัฒนาชุมชน ที่มีไม่เพียงพอที่จะดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจนนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่แท้จริงได้

3) คณะกรรมการชุมชนขาดความเข้มแข็งสามัคคีในการพัฒนาชุมชน คิดถึงผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ทำให้การดำเนินงานไม่ได้ประสิทธิภาพเท่าที่ควร และอาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมภายในชุมชนได้ การพัฒนากระจุกตัวอยู่แค่คนบางกลุ่ม ก่อให้เกิดความไม่พอใจของคนในชุมชน และนำมาสู่การไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน

4) คณะกรรมการชุมชนไม่ค่อยมีเวลาและไม่ได้รับค่าตอบแทนในการทำงาน เนื่องจากคณะกรรมการชุมชนเป็นจิตอาสาที่มาช่วยงานสำนักงานเขต โดยไม่ได้มีการรับเงินค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน ซึ่งบางท่านมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ ประกอบกับบทบาทและหน้าที่ของกรรมการชุมชนจะต้องมีความเสียสละเวลา ใช้แรงกายและแรงเงิน ในการปฏิบัติงานเพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนา ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนยังไม่ดีเท่าที่ควร

3. แนวทางในการพัฒนาและข้อเสนอแนะ ในการเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการชุมชน

การวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาและข้อเสนอแนะ ในการเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการชุมชน มีดังนี้

1) คณะกรรมการชุมชนต้องมีความโปร่งใส เป็นผู้เสียสละอย่างจริงจัง ซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคีในการทำงาน มีการทำงานเป็นทีม ร่วมไม้ร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ ปราศจากอคติต่อกันในการทำงาน ปรีชาหาหรือร่วมกันเพื่อที่จะนำไปพัฒนาชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการชุมชนแต่ละคนตามที่ตัวเองได้รับมอบหมาย และทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกบ้าน

2) ควรเพิ่มงบประมาณในการพัฒนาชุมชนให้มากกว่านี้ งบประมาณถือเป็นส่วนที่จะขับเคลื่อนให้การพัฒนาชุมชนดำเนินไปได้โดยราบรื่นไม่ติดขัดในการดำเนินงาน เพราะการดำเนินงานส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น การมีงบประมาณที่เพียงพอต่อการดำเนินงานจะช่วยให้เกิดความสำเร็จได้ และจะต้องมีการลดขั้นตอนการเบิกจ่ายเงินสนับสนุนให้มีความง่ายขึ้นกว่าเดิม รวมทั้งควรที่จะมีเงินเดือนเป็นค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการชุมชน เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการทำงาน

3) ควรมีหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนและภาคีเครือข่ายเข้ามาสนับสนุน เพราะการพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการในหลายๆด้าน เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องและภาคีเครือข่ายไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการชุมชนและเป็นการสนับสนุนที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน

4) ควรมีการแก้ไขระเบียบของคณะกรรมการชุมชนขึ้นมาใหม่ โดยในระเบียบใหม่นี้จะต้องมีการระบุหน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละคนให้ชัดเจนว่าต้องทำหน้าที่อะไรบ้าง กำหนดค่าตอบแทนของคณะกรรมการชุมชนในระเบียบฯให้ชัดเจน รวมถึงมีการกำหนดงบประมาณที่ชัดเจนว่าจะต้องนำไปพัฒนาเกี่ยวกับชุมชนในเรื่องใด และควรมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของคณะกรรมการชุมชนที่ปัจจุบันเป็นการทำงานแบบจิตอาสา ให้เป็นผู้ช่วยเหลือของสำนักงานเขต โดยการให้อำนาจหน้าที่มากขึ้นและให้ได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานให้กับชุมชน

5) สร้างความตระหนักรู้ในการพัฒนาชุมชนให้แก่คณะกรรมการชุมชน เนื่องจากในบางโอกาส คณะกรรมการชุมชนอาจมองข้ามประเด็นการพัฒนาบางประการไป ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนที่ฉาบฉวย

ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริงต่อชุมชน โดยการจัดให้มีการฝึกอบรมคณะกรรมการชุมชนเพื่อพัฒนา ศักยภาพและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของคณะกรรมการชุมชน รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้ได้รับความรู้ในการทำงาน เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ดีที่ คณะกรรมการชุมชนจะสามารถนำไปใช้ในพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนนั้น คณะกรรมการชุมชน จะ ดำเนินการตามหน้าที่โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนทั้งในด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจและ สังคม ด้านดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนและสาธารณสมบัติในชุมชน การประสานงานและดำเนินงาน ร่วมกับเครือข่ายองค์กร หน่วยงานราชการ องค์กร และหน่วยงานเอกชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในอันที่จะทำ ให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชน และหน้าที่อื่นๆ อีกหลายประการอันเป็นการพัฒนาช่วยเหลือ สมาชิกชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วม และเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น จึงถือได้ว่าคณะกรรมการชุมชน เป็นคณะบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากหน้าที่หรือภาระงานของคณะกรรมการชุมชนถือเป็น งานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการ ต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเป็นสำคัญ ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจในการปฏิบัติตามแผนงานกิจกรรมต่างๆ ใน ชุมชน อีกทั้ง ในการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนนั้น จะต้องดำเนินงานให้เป็นไปตามระเบียบ ข้อ กฎหมายต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้แสดงความคิดเห็นว่า... “คณะกรรมการชุมชนมีบทบาทหลักคือการเป็นตัวแทนและกระบอกเสียงให้กับ คนในชุมชนของตนเอง ซึ่งหน้าที่ของกรรมการชุมชนคือการรับฟังปัญหาและความต้องการของคนใน ชุมชน เพื่อนำมาเสนอแนะและหาแนวทางร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้ได้มาซึ่งการพัฒนาและความ เป็นอยู่ที่ดีในชุมชน” คำให้สัมภาษณ์ของนักพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ กล่าวว่า “กรรมการชุมชน เปรียบเสมือนตัวแทนของสมาชิกในชุมชน ทำหน้าที่พัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน รวมถึงการจัดประชุมใน ชุมชนเพื่อสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน” และคำให้สัมภาษณ์ของประธานชุมชนวัดคลองเตยใน 2 กล่าวว่า “ทำหน้าที่สอดส่องดูแลและช่วยเหลือชาวบ้าน ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีความเป็นอยู่ที่ ดี รวมถึงเป็นตัวแทนของคนในชุมชนในการติดต่อประสานงานเรื่องต่างๆ กับสำนักงานเขต และปฏิบัติ ตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานเขต” นอกจากนี้ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ยังสอดคล้อง กับแนวคิดของวิโรจน์ ก่อสกุล (2563, หน้า 82) ได้กล่าวสรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการสานสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและเพื่อให้การ พัฒนานโยบายและการบริการสาธารณะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และตอบสนองต่อความ ต้องการของประชาชนมากขึ้น โดยเน้นที่กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน กระบวนการตัดสินใจของรัฐ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิธีการที่ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และผู้ที่เกี่ยวข้อง มีโอกาสเรียนรู้ทำความเข้าใจในประเด็นนโยบายสาธารณะร่วมกัน ปรีกษาหารือร่วมกัน เพื่อแสวงหาทางออกที่ดีที่สุด โดยทุกฝ่ายยอมรับมากที่สุดและมีผลกระทบเชิงลบน้อยที่สุด และสอดคล้อง

กับแนวคิดของ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงานงบประมาณรัฐสภา (2562) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชน หรือสมาชิกของชุมชนร่วมกันแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมกันทางเศรษฐกิจและสังคม หรือทางการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกัน เพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัมพล วัลย์พร (2563) ได้ศึกษาเรื่องนโยบายกับการพัฒนาชุมชนเขตคลองเตยภายใต้แนวทางคุณภาพชีวิต ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและความยั่งยืน ของชุมชนกรุงเทพมหานครในยุคพลตำรวจเอกอัศวิน ขวัญเมือง สรุปว่า คณะกรรมการชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนคลองเตยในการเป็นผู้แทนของประชาชนในพื้นที่ เพื่อเป็นเสมือนกระบอกเสียงในการสะท้อนปัญหาและแนวทางการแก้ไขไปยังผู้ที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายโดยตรง

ปัญหาและอุปสรรค ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. เรื่องงบประมาณ ทั้งในเรื่องของงบประมาณของการพัฒนาชุมชน ค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการชุมชน และปัญหาการเบิกจ่ายเงินงบประมาณให้กับคณะกรรมการชุมชน ที่ยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญในการพัฒนาชุมชน ปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญเป็นอย่างมากในการที่จะช่วยพัฒนาชุมชน เนื่องจากเขตคลองเตยมีชุมชนแออัดในพื้นที่ค่อนข้างมาก จึงทำให้ต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาเป็นอย่างมาก แต่ยังมีขาดแคลนงบประมาณการสนับสนุนด้านการพัฒนาชุมชน ที่มีไม่เพียงพอที่จะดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจนนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่แท้จริงได้ ดังเช่น คำให้สัมภาษณ์ของ ประธานชุมชนแฟลต 19-22 กล่าวว่า “การพัฒนาชุมชนอุปสรรคก็คือ เรื่องงบประมาณที่จะมาแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม สภาพความเป็นอยู่ของชุมชน แล้วก็ปัญหาของการส่งเสริมจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี ในส่วนต่างๆ ก็เป็นปัจจัยในเรื่องของอุปสรรคถ้าหากเราไม่มีงบประมาณ การพัฒนาก็จะไม่เกิด และไม่ประสบความสำเร็จ” คำให้สัมภาษณ์ของนักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ กล่าวว่า “การพัฒนาชุมชนในพื้นที่เขตคลองเตย ยังขาดแคลนเรื่องงบประมาณที่จะช่วยในการปรับปรุงพัฒนา เนื่องจากเป็นชุมชนแออัดค่อนข้างมาก จึงทำให้ต้องมีการปรับปรุงและพัฒนา” คำให้สัมภาษณ์ของประธานชุมชนวัดคลองเตยใน 2 กล่าวว่า “การทำหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนนั้น ไม่มีเงินเดือน เป็นเหมือนการทำงานด้านจิตอาสาเสียมากกว่า ทำให้ไม่ค่อยมีเวลา เนื่องจากว่าต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวมากกว่าที่จะมีเวลาให้กับชุมชน” คำให้สัมภาษณ์ของ นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ กล่าวว่า “ขาดงบประมาณในการสนับสนุน ซึ่งในแต่ละเดือนจะมีงบประมาณสนับสนุนให้คณะกรรมการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามขนาดของชุมชน เช่นชุมชนขนาดเล็กได้ 5000 บาท ซึ่งตามความเป็นจริงชุมชนใช้จ่ายมากกว่านั้น และการใช้จ่ายเงินงบประมาณต้องใช้จ่ายตามระเบียบของรัฐ ซึ่งบางอย่างซื้อไม่ได้แต่ชุมชนมีความจำเป็นต้องใช้” และคำให้สัมภาษณ์ของ ประธานชุมชนบ้านกล้วย กล่าวว่า “ปัญหาก็คือ งบประมาณที่จะเข้ามาสนับสนุนในการพัฒนาชุมชนนั้นมีค่อนข้างจำกัด และมีขั้นตอนที่ยากในการเบิกงบประมาณ”สอดคล้องกับงานวิจัยของ รินทร์ธันน์ ศิษฏกุลพงศ์ (2563) ศึกษาเรื่อง กระบวนการ

ปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชน ในพื้นที่เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร สรุปว่า คณะกรรมการชุมชนส่วนใหญ่มักประสบปัญหาเกี่ยวกับการเบิกจ่ายเงินค่าดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ใช้เอกสารหลักฐานเกินความจำเป็น และกรรมการชุมชนจะต้องทรวงค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนไปก่อน แล้วจึงสามารถนำหลักฐานการใช้จ่ายมาจัดทำรายงานเสนอต่อผู้อำนวยการเขตเพื่อเบิกเงินคืนภายหลัง ซึ่งค่าใช้จ่ายบางรายการเบิกคืนไม่ได้ อีกทั้ง กรรมการชุมชนของกรุงเทพมหานคร ไม่มีค่าตอบแทนตามตำแหน่ง ทำให้กรรมการชุมชนส่วนใหญ่ขาดแรงจูงใจในการดำเนินงาน และไม่มีกำลังทรัพย์ในการทรวงจ่าย เพื่อการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะพบว่า คณะกรรมการชุมชนส่วนใหญ่ต้องการให้มีการแก้ไขปรับปรุงระเบียบเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนให้มีความเหมาะสมครอบคลุมกับกิจกรรมการใช้จ่ายที่คณะกรรมการชุมชนต้องดำเนินงาน และต้องการให้กรรมการชุมชนของกรุงเทพมหานครได้รับค่าตอบแทนเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนต่อไป

2. ยังขาดการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันระหว่างคณะกรรมการชุมชนกับประชาชนในชุมชน ขาดความสามัคคีกันในการพัฒนาชุมชน ทำให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนไม่ได้ประสิทธิภาพเท่าที่ควร และนำมาสู่การไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ดังเช่น คำให้สัมภาษณ์ของ กรรมการชุมชนร่วมใจสามัคคี กล่าวว่า “คนในชุมชนไม่มีความเข้าใจในการทำงานของคณะกรรมการชุมชน เช่น เวลาเราทำงานประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆกันอยู่ เขาจะคิดว่าเราทำงานซ้ำไม่มีความรู้เรื่อง และมีการเอาไปเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น รวมถึงการไม่เข้าใจกันระหว่างคณะกรรมการชุมชนกับคนในชุมชน” คำให้สัมภาษณ์ของ เลขาธิการคณะกรรมการชุมชนริมทางรถไฟสายท่าเรือ กล่าวว่า “ในระยะหลังๆ คนในชุมชนจะให้ความสำคัญกับประธานชุมชนเพียงคนเดียว กรรมการคนอื่นๆ ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องอะไรเท่าไร เพราะว่าประธานจะเป็นผู้ดูแลเรื่องต่างๆเพียงคนเดียว ทำให้กรรมการคนอื่นไม่ได้เข้ามาร่วมงานกันเป็นปึกแผ่น และขาดความร่วมมือกันของคนในชุมชนในการพัฒนาชุมชน” และคำให้สัมภาษณ์ของนักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ กล่าวว่า “จากการทำงานที่ผ่านมาพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของคณะกรรมการชุมชน คือ คณะกรรมการชุมชนไม่เข้มแข็ง ยกตัวอย่าง ชุมชนหนึ่งมีคณะกรรมการชุมชนอยู่ 15 คน แต่คนที่ทำงานจริงๆ มีเพียง 6 คน ทำให้กิจกรรมบางอย่างอาจจะไม่ได้ประสิทธิภาพเท่าที่ควร และอาจทำให้เกิดความไม่ทั่วถึงภายในชุมชนได้” สอดคล้องกับแนวคิดของ โกวิท วัฒนงาม (อ้างถึงใน พิรพัฒน์ พันศิริ, 2559, หน้า 12) ที่ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจของการพัฒนาโดยยึดหลักของการมีส่วนร่วมที่ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนนั้นเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนนั่นเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพทธี พิทักษ์ (2559) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม สรุปว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชนโดยรวมมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ จะพบว่ามีระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชนอยู่ในระดับมาก 2 ด้านได้แก่ ด้านการวางแผนดำเนินงาน และด้านการร่วมประสานผลประโยชน์ ระดับปานกลาง มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการคิดค้นปัญหา

ด้านการร่วมตัดสินใจ ด้านการร่วมประเมินผล เรียงลำดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ การร่วมประสานผลประโยชน์ การวางแผนดำเนินงาน การร่วมตัดสินใจ การคิดค้นปัญหา การร่วมประเมินผล และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรณิฉัย นิติโรจน์ (2557) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร:ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองเขตวังทองหลาง สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการวางแผนชุมชนนั้น ประชาชนในชุมชนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนชุมชน เนื่องจากแผนชุมชนที่สำนักงานเขตดำเนินการนั้น มีการกำหนดแผนชุมชนมาแล้วจากสำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร เพื่อให้สำนักงานเขตดำเนินการตามแผนของสำนักพัฒนาสังคม โดยเป็นการกำหนดนโยบายมาจากส่วนกลาง ซึ่งประชาชนในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการกำหนดแผนเพื่อพัฒนาชุมชน ดังนั้น ก่อนการจัดทำแผนชุมชน ควรให้ประชาชนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน เพื่อให้ตรงกับความต้องการของคนในชุมชนให้มากที่สุด

แนวทางในการพัฒนาและข้อเสนอแนะ ในการเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการชุมชน สอดคล้องกับ หลักการพัฒนาชุมชนของ สุรพล เศรษฐบุตร (ม.ป.ป., หน้า 2-5). อธิบายว่า การพัฒนาชุมชนต้องอยู่บนพื้นฐาน ปรัชญา แนวความคิด และหลักการที่ปรารถนาให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ด้วยพลังของชุมชน การพัฒนาชุมชนเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์อยู่ในตัวเอง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน ก็ยังต้องอาศัยหลักการเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมายของงานพัฒนาชุมชนต่อไป หลักการของการพัฒนาชุมชน ถือว่า เป็นหลักหรือจุดยืนในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เพื่อการสร้างสรรค์ความเจริญในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ให้แก่ชุมชนและประเทศชาติในที่สุดและการที่จะสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนดังกล่าวนี้ ต้องฝึกอบรมประชาชนให้รู้จักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยอาศัยหลักการพอสรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. พิจารณาถึงบริบทของชุมชนเป็นหลักในการเริ่มงาน ในการพิจารณานั้น ควรจะพิจารณาอย่างรอบด้าน ทั้งสภาพความเป็นอยู่ทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง การ เพื่อที่จะวางแผนและดำเนินงานพัฒนาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2. การดึงประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมการพัฒนาอะไรก็ตาม จะต้องดึงหรือชักจูงประชาชนให้เข้ามาเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมด้วยตั้งแต่ศึกษาชุมชน วางแผนวางโครงการ ปฏิบัติการตามโครงการและการประเมินผล ยึดหลักการที่สำคัญว่า ต้องให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. การให้ความสำคัญกับคนในชุมชนเป็นหลัก โดยหลักการนี้การพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มด้วยการให้ความสำคัญ กับคนในชุมชนเป็นหลักหรือเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาโดยให้คนในชุมชนค้นหาความต้องการและปัญหา ของตนเองให้พบไม่ว่า จะด้วยวิธีการกระตุ้น ยั่วยุ หรือชักจูงก็ตาม

4. การใช้วิธีดำเนินงานแบบประชาธิปไตย การพัฒนาชุมชนจะต้องนำแบบประชาธิปไตยมาใช้ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักคิดด้วยตนเอง รู้จักอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนร่วมกันทำงานตามข้อตกลงที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ ยึดถือในเสียงข้างมากและรับฟังเสียงข้างน้อย

5. การดำเนินงานต้องยืดหยุ่นได้ เนื่องจากสังคมมีความเคลื่อนไหว ตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องเลือกวิธีดำเนินงานให้กว้างและเข้ากับสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยยึดมั่นในหลักการวัตถุประสงค์และเป้าหมายเสมอ

6. สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน วัฒนธรรมเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขประตูปัญหาเพื่อเข้าถึงประชาชน การพัฒนาชุมชนจะสำเร็จหรือล้มเหลว เกิดจากความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่ง

7. ทำงานกับผู้นำท้องถิ่น การทำงานกับผู้นำท้องถิ่นเป็นหลักการพัฒนาชุมชนที่สำคัญอย่างหนึ่ง การพัฒนาชุมชนจะขยายตัวกว้างออกไปและบรรลุวัตถุประสงค์ ได้ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพความสามารถของผู้นำในท้องถิ่น ซึ่งจะมีทั้งผู้นำที่เป็นทางการคือ มีบทบาทตำแหน่งหน้าที่ ตามที่ได้รับแต่งตั้งจากทางราชการ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการคือผู้นำที่คนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือและมีบทบาทในการชี้นำการพัฒนา

8. ทำงานกับองค์กรที่มีอยู่ในชุมชน ในชุมชนใดที่มีสมาคม สถาบัน สโมสร หรือองค์กรอื่นๆ อยู่ย่อมมีผู้นำขององค์กรนั้นๆ อยู่ด้วย หลักการพัฒนาชุมชนต้องพยายามใช้องค์กรเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ โดยดึงเอาสมาชิกหรือตัวแทนขององค์กรเข้ามาร่วมทำงาน เพราะองค์กรต่างๆ เหล่านี้จะมีการรวมกลุ่มกันอยู่แล้ว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดึงเอากำลังของกลุ่มมาใช้ในการพัฒนา แต่ถ้าหากไม่มีองค์กรอยู่ในชุมชนก็ควรส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มตั้งเป็นองค์กรขึ้นโดยการให้การศึกษาลดจนการฝึกอบรม

9. ทำการประเมินผลตลอดเวลา เพื่อศึกษาถึงข้อดีข้อเสีย ความผิดพลาด และความสำเร็จ ในสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมนั้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานครั้งต่อไปได้

10. การทำงานโดยผ่านกระบวนการกลุ่ม การทำงานโดยผ่านกระบวนการกลุ่ม เป็นหลักการที่ขาดไม่ได้สำหรับการทำงานพัฒนาชุมชนประชาชนต้องได้รับการกระตุ้นให้ทำงานผ่านกระบวนการกลุ่ม เพราะพลังกลุ่มมีอิทธิพลเข้มแข็งและมั่นคงมากกว่าคนๆ เดียว จนมีคำกล่าวเกี่ยวกับกลุ่มในงานพัฒนาชุมชนว่า “ไม่มีกลุ่มก็ไม่มีการพัฒนาชุมชน”

ซึ่งจากหลักการดังกล่าวสามารถนำมาพิจารณาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการชุมชน ได้ดังนี้

1. ควรมีหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนและภาคีเครือข่ายเข้ามาสนับสนุน เพราะการพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการในหลายๆด้าน เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องและภาคีเครือข่ายไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการชุมชนและเป็นการสนับสนุนที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน

2 สร้างความตระหนักรู้ในการพัฒนาชุมชนให้แก่คณะกรรมการชุมชน เนื่องจากในบางโอกาสคณะกรรมการชุมชนอาจมองข้ามประเด็นการพัฒนาบางประการไป ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนที่ฉาบฉวย ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริงต่อชุมชน โดยการจัดให้มีการฝึกอบรมคณะกรรมการชุมชนเพื่อพัฒนา

ศักยภาพและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของคณะกรรมการชุมชน รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้ได้รับความรู้ในการทำงาน เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ดีที่คณะกรรมการชุมชนจะสามารถนำไปใช้ในพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชาติ พานสุวรรณ และ อติสร ภูสาระ (2562) ศึกษาเรื่อง บทบาทผู้นำในการพัฒนาชุมชนบ้านลาว อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง สรุปว่า ผู้นำในชุมชนบ้านลาว ยังขาดความรู้ในด้านการบริหารงาน ขาดทักษะในการทำงาน และขาดงบประมาณ ขาดการประสานงาน ทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน รวมถึงขาดความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากไม่มีเวลาในการร่วมทำกิจกรรมเพราะต้องประกอบอาชีพ อีกทั้งยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตัวเองในการพัฒนาบทบาทผู้นำ ดังนั้นในการพัฒนาชุมชนบ้านลาว นั้น ควรมีการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในเรื่องการฝึกอบรมเพื่อเป็นการพัฒนาตัวผู้นำ เพื่อให้มีความรู้ทักษะในการทำงาน ความเข้าใจกฎระเบียบที่ถูกต้อง เพิ่มความสามารถด้านการประสานงาน การจัดหาและบริหารงบประมาณ การสร้างความร่วมมือในชุมชน รวมถึงการนำนวัตกรรมมาสร้างอาชีพเพื่อให้เกิดรายได้กับคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ควรให้หน่วยงานที่ปรึกษาดูแลและประสานงานกับคณะกรรมการชุมชน มีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพและการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถได้รับการขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและดียิ่งขึ้น
2. ควรมีการหารือเพื่อให้มีการแก้ไขระเบียบคณะกรรมการชุมชน ให้คณะกรรมการชุมชนมีสิทธิ์ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม และผลประโยชน์อื่นๆ อย่างเพียงพอ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับคณะกรรมการชุมชน
3. ควรเพิ่มเงินสนับสนุนในการพัฒนาชุมชนให้เพียงพอต่อความต้องการพัฒนา รวมทั้งสนับสนุนอุปกรณ์และสิ่งของต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้เพียงพอสำหรับการใช้งานในการพัฒนาชุมชน
4. ควรจัดให้มีการประเมินประสิทธิภาพในการทำงานของคณะกรรมการชุมชน และจัดให้มีประกาศนียบัตร สำหรับคณะกรรมการชุมชนที่มีความประพฤติดี มีความเสียสละ และทำอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างแรงจูงใจและความภาคภูมิใจให้กับผู้ที่ได้รับรางวัล รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคณะกรรมการชุมชนในการทำงานเพื่อการพัฒนาชุมชน
5. ควรกำหนดบทบาทให้แก่คณะกรรมการชุมชนสามารถตัดสินใจในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเองในบางเรื่อง เพื่อเป็นการเสริมสร้างให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเท่านั้น ควรมีการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการใช้แบบสอบถามให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เพื่อสนับสนุนข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ควรขยายขอบเขตของกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษามีความครอบคลุมทุกชุมชน ในพื้นที่ของเขตคลองเตย

3. ควรทำการศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้นและเป็นฐานข้อมูลความรู้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. ควรมีศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการชุมชนในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ครอบคลุมกับสิ่งที่ปรากฏการณ์ขึ้นจริงในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กัมพล วิลัยพร. (2563). *นโยบายกับการพัฒนาชุมชนเขตคลองเตยภายใต้แนวทางคุณภาพชีวิต ความปลอดภัยสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและความยั่งยืน ของชุมชนกรุงเทพมหานครในยุคพลตำรวจเอกอัศวิน ชวัณเมือง*. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นพฤทธิ์ พิทักษ์. (2559). *การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม*. การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พรรณนิตย์ นิตโรจน์. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร: ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองเขตวังทองหลาง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พีรพัฒน์ พันศิริ. (2559). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการพัฒนาองค์กรชุมชน*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

รินทร์ธัน ศิษฏกุลพงศ์. (2563). *กระบวนการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชน ในพื้นที่เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วีโรจน์ ก่อสกุล. (2563). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการและนวัตกรรมในองค์การ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.

วีโรจน์ ก่อสกุล. (2564). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สุรพล เศรษฐบุตร. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการวิชา 352721 (AET 721) ภาคเรียนที่ 1 การส่งเสริมการเกษตรกับการพัฒนาชนบท (AGRI EXT AND RURAL DEV)*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงบประมาณรัฐสภา. (2562). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการงบประมาณ*. ค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2564, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parbudget/ewt_dl_link.php?nid=674

อภิชาติ พานสุวรรณ และ อติสร ภู่อาระ. (2562). บทบาทผู้นำในการพัฒนาชุมชนบ้านลาว อำเภอโงะโย
จังหวัดอ่างทอง. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2562),
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.